

Keizer Wilhelm II in Eijsden

Over de vlucht van de Duitse keizer Wilhelm II en zijn familie verscheen in het *Jaarboek 2017* van de Stichting Historische en Heemkundige Studies in en rond het Geuldal¹ een uitgebreid artikel van de hand van Rob P.W.J.M. van der Heijden en Cécile van der Heijden². De redactie van *Uit Eijsdens Verleden* heeft van de auteurs toestemming gekregen delen van dit artikel te publiceren. Wij hebben die passages overgenomen die betrekking hebben op de situatie in en om Eijsden en op de sfeer in die tijd. In verband met de ruimte hebben wij het omvangrijke notenapparaat niet in zijn geheel overgenomen. Wel vermelden wij de voor dit artikel relevante bronnen.

Door Rob P.W.J.M. van der Heijden en Cécile E. van der Heijden

Inleiding

In het artikel wordt de komst van de Duitse keizer Wilhelm, zijn zoon kroonprins Friedrich Wilhelm en keizerin Augusta Victoria alsmede hun asiel in Nederland op basis van een uitgebreid krantenonderzoek gedetailleerd beschreven. De schrijvers hebben bewust gekozen voor het gebruik van de informatie die de bevolking via de media kreeg, aangevuld met details uit de literatuur. Bovendien heeft Rob van der Heijden dit artikel onlangs uitgebreid met nieuwe data.

Keizer Wilhelm II ca. 1890. EV 7387.

Veel kranten berichten uit de tweede hand. *De Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant* en de *Limburger Koerier* hebben in Zuid-Limburg hun eigen verslaggevers ter plekke, terwijl de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* geïnformeerd wordt door hooggeplaatste directbetrokkenen. De informatie van ter plaatse aanwezige correspondenten legt in dit onderzoek dan ook veel gewicht in de schaal. Regionale kranten die over gebeurtenissen in hun eigen regio publiceren, zijn controleerbaar voor een belangrijk deel van hun lezers en veelal betrouwbaarder.

Telegraafjournalist Johan Luger wijst al in 1938 op de broosheid van data: *“Tracht men na twintig jaar te reconstrueeren, dan ziet men hoe de tijd met de historie speelt en hoe er na twintig jaar van een gebeurtenis die de wereld schokte en waarvan de handelende personen grootendeels nog in leven zijn, allerlei onjuiste details verteld worden.... De historie is hier ... aan het déraillieren”*. Hiermee beschrijft hij de moeilijkheidsgraad van het latere historisch onderzoek, waarbij een kritische houding uiterst belangrijk is.

¹ Jaarboek Historische en Heemkundige Studies in en om het Geuldal, Valkenburg aan de Geul, 2017, ISBN/EAN: 978-90-74428-28-6

² Rob P.W.J.M. van der Heijden (1954) studeerde geschiedenis aan de Rijksuniversiteit Utrecht. Hij was lid van Provinciale Staten van Limburg, raadslid en fractievoorzitter in Meerlo-Wanssum en vervult bestuursfuncties in de cultuur- en sportsector. Cécile E. Van der Heijden (1990) is werkzaam als advocaat in opleiding te Amsterdam en heeft diverse historische publicaties op haar naam staan.

Verslaggevers

Als de aankomst van de keizer bekend wordt, komen de verslaggevers van de Limburger Koerier in actie. "We slingerden ons op een rijwiel en trapten in razende vaart den afstand af, die Maastricht van Eijsden scheidt. Daar aangekomen, vonden we het station afgezet door marechaussee en militairen.... De keizer was er." De Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant pretendeert echter de primeur te hebben van de aankomst van de keizer en bovendien ook nog eens verder het beste geïnformeerd te zijn: "Een bijzonder compliment verdient onze bijzondere Maastrichtsche berichtgever, die zich per extra-trein naar Eijsden begaf en ons het groote nieuws van de vlucht des Keizers vóór alle andere bladen in het land kon melden. En vandaag was hij, terwijl de pers óók op een afstand werd gehouden, toch bij het vertrek uit Eijsden, en ... óók bij de aankomst te Maastricht. Hoe hij dat kranig stukje geleverd heeft, daar mogen we alleen maar naar laten raden!" Elders in die krant bedankt de journalist de heer De Bruin, inspecteur van Staatsspoorwegen, die

hem in de gelegenheid heeft gesteld alle details naar zijn krant te kunnen doorseinen, hem bovendien per trein van Maastricht naar Eijsden en terug heeft gebracht en ervoor gezorgd heeft dat hij op het emplacement wordt toegelaten. Naast de verslaggever van de Noordbrabantse krant pretendeert ook de verslaggever van de Nieuwe Rotterdamsche Courant goed geïnformeerd te zijn. Hij baseert zich op inlichtingen van kapitein Bauduin van de Koninklijke Marechaussee en van voornoemde heer De Bruin. De regionale Limburger Koerier zit met zijn lokale bronnen eveneens kort bij het vuur. Een verslaggever van deze krant krijgt als eerste toegang tot het stationsterrein en spreekt diezelfde ochtend nog met ooggetuigen.

Wapenstilstand en abdicatie

Op 11 november 1918 eindigt om 11 uur 's ochtends de Eerste Wereldoorlog. In het Forêt de Compiègne (F) wordt in een treinwagon de wapenstilstandsovereenkomst getekend. Opmerkelijk is het feit dat Eijsden de plaats is waar de gruweldaden in het aanpalende België letterlijk gezien, gehoord en gevoeld

Voorpagina Limburgerkoerier 11 november 1918. EV 3134.

konden worden. Het is de plaats waar veel oorlogsslachtoffers uit de aanpalende regio heen zijn gevlucht, maar het is toevallig ook de plaats waar de Duitse keizer na zijn abdicatie heenvlucht.

Twee dagen voor het einde van de oorlog is keizer Wilhelm II in het hoofdkwartier te Spa (B) afgetreden nadat de legerleiding hem heeft geïnformeerd dat de troepen slechts één ding wensen: zo snel mogelijk een wapenstilstand. Zondag 10 november is volgens de *Nieuwe Rotterdamsche Courant* "een historische dag, niet alleen voor Eijsden en Maastricht doch voor de wereldgeschiedenis". De keizer zoekt via Limburg een veilig heenkomen. Al voor zonsopgang om 7u13 zet de afgetreden keizer Wilhelm te Eijsden voet op Nederlandse bodem.

De *Gooi en Eemlander* schrijft al voor het aftreden van de keizer dat koningskronen goedkoop worden. Er ontstaat inderdaad een kettingreactie. Talloze Duitse vorsten treden in snel tempo af. Anders dan de bloedige rode revolutie in Rusland, waar de tsarenfamilie is geëxecuteerd, ontardt de Duitse revolutie van 1918 niet in grote uitpattingen en bloedvergieten en wordt daarom ook wel *witte revolutie* genoemd. De revolutiegolf die Europa overspoelt, raakt ook Nederland, maar het merendeel van de Nederlandse bevolking schaart zich achter vorstin en vaderland.

De vlucht uit Spa

De berichtgeving over de komst van de Duitse (ex-)keizer is niet eenduidig. Eind oktober wordt de keizer voor het eerst geïnformeerd over de slechte militaire situatie. Daarna volgen de ontwikkelingen elkaar snel op. Op 4 november ontstaat in Kiel de Duitse revolutie van 1918. In reactie daarop wordt de beveiliging van de keizer verscherpt. De revolutie slaat ook over naar de Duitse garnizoenen in België. Op 8 november 's avonds zeggen troepen in het hoofdkwartier het vertrouwen in de keizer op. Ze denken er niet aan zijn leven tegen eigen landgenoten te beschermen. Er zijn ook in de omgeving van het Duitse militaire hoofdkwartier in Spa ongeregeldheden. Op enkele gebouwen

wappert zelfs de rode vlag. Er wordt druk op de Duitse keizer uitgeoefend om af te treden gezien de hopeloze militaire situatie. Vooralsnog zwicht de keizer niet, maar op 8 november begrijpt hij dat zijn positie onhoudbaar is. Wilhelm treedt af nadat de Duitse regering dit bekend heeft gemaakt. De republiek wordt uitgeroepen. De volgende dag wordt te Spa het plan geopperd dat Wilhelm naar het neutrale Nederland uitwijkt. Een Duitse officier verkent vervolgens de route naar Eijsden. Veldmaarschalk Von Hindenburg wijst generaal Von Falkenhayn aan om de keizer en diens jongste zoon naar Nederlands grondgebied te begeleiden.

Volgens dagblad *De Tijd* staat al eerder, bij het uitbreken van de revolutie in Duitsland, vast dat de keizer en zijn familie naar Nederland zullen uitwijken. De voorbereidingen daartoe zijn volgens deze krant getroffen door de Duitse gezant in Den Haag, baron Von Rosen, graaf Bentinck en generaal Van Heutsz. Eerder, omstreeks 9 oktober, heeft de Franse inlichtingendienst ontdekt dat het hof de burgemeester van Oldenzaal heeft opgedragen maatregelen te treffen voor de ontvangst van veertig koffers met voorwerpen van grote waarde van het Duitse keizerlijke hof. Deze moeten worden doorgestuurd naar het kasteel van graaf Bentinck dichtbij Arnhem. Het besluit wordt echter pas genomen nadat de wapenstilstandsvoorwaarden van de Entente/geallieerden in het Duitse hoofdkwartier bekend zijn.

Omstreeks 5 uur in de ochtend van zondag 10 november verlaat de keizer met zijn gevolg per trein Spa. Uit veiligheidsoverwegingen stapt het gezelschap in Theux of Nessonvaux over in negen auto's om de revolutionairen te misleiden. Men vreest namelijk dat opstandige soldaten de hoftrain in Luik zullen aanhouden. Het gezelschap is gezien de bewapening voorbereid op een dergelijke confrontatie. Het konvooi auto's wordt tijdens de rit naar de grens eenmaal door troepen aangehouden, maar mag de reis voortzetten zonder dat de identiteit van de inzittenden wordt vastgesteld. Naarmate men de grens nadert, slaat de twijfel

over het lukken van de vluchtpoging toe. Er doen zich echter geen nieuwe incidenten voor. Omstreeks 6 uur bereikt het konvooi de grens bij Moelingen. De auto's vertonen geen sporen van beschietingen; ze zijn geheel intact. Ook het treinmaterieel bereikt ongeschonden Visé.

*Eijsden, detail uit: Gemeentenkaart van Nederland met de route van de wandeling van Wilhelm van Withuis naar het station van Eijsden.
Bron: www.topotijdreis.nl, 1918.*

Een leugentje om bestwil

De Nederlandse grens is gebarricadeerd met dreigend uitziende versperringen van gekruiste houten palen met daarover prikkeldraad, zogenaemde Spaanse ruiters. De doorgang is bovendien versperd met kettingen. Het 48^e bataljon van reservisten van de landweer is belast met de bewaking van de grens bij Eijsden. Zij patrouilleren op de doorgangswegen en controleren iedereen die grenspost 28 bij Withuis wil passeren. Sergeant van dienst is de 25-jarige Pierre Pinckaers uit Gronsveld.

In die koude, mistige novemberochtend om 6 uur zien de Nederlandse grenswachten Sjeng Geyselaars en Gilles Hubertus Braeken aan de Duitse kant van de Belgisch-Nederlandse grens een file auto's aankomen. Er blijken veel hoge officieren in te zitten. De wens om de Duitse kant van de grens te kunnen passeren leidt tot een stevige discussie met de Duitse grensbewaking. De Beierse soldaten laten het konvooi pas door na interventie van een hoge officier.

Volgens een bron stapt een generaal uit en zegt tegen de Duitse grensbewaking dat het konvooi voor een belangrijke aangelegenheid naar Holland moet. Volgens een andere bron geeft een Duitse officier opdracht de over de weg gespannen ketting te verwijderen, omdat hij iets met de Nederlandse grenswacht moet bespreken. Vervolgens passeren de negen auto's dit eerste grensobstakel in volle vaart. Na ongeveer twintig minuten is het gezelschap in niemandsland, op neutraal terrein. Daar kan de keizer niet meer in handen vallen van muitende troepen.

Majoor Sigurd Von Ilsemann, vleugeladjutant van keizer Wilhelm II, vertelt later over de discussie aan de grens dat men een leugen verzon en speculeerde op de *Kameradschaft* van de soldaten. Men zei dat men naar een vredesconferentie moest op initiatief van koningin Wilhelmina en voegde daaraan toe: *"Und jeden Augenblick, den Sie uns hier afhalten, kostet immer wieder soviel Feldgrauen das Leben."* Dit laatste was doorslaggevend. Men kon de grenspost passeren.

Omstreeks 6u20 rijdt het gezelschap door naar de Nederlandse kant van de grens waar het wordt tegengehouden door de Nederlandse grenswachten onder commando van sergeant Pinckaers. *"Verschillende heeren in uniform stapten uit, deden zich kennen als "Duitsch generaal" - zonder namen te noemen - en verlangden doorgelaten te worden naar Maastricht, om aldaar door den garnizoenscommandant te worden geïnterneerd. "De Hollandsche regeering wist ervan" zeiden zij."*

Braeken en Pinckaers

Lange tijd is sergeant Pierre Pinckaers de held geweest in het verhaal over de aankomst van Wilhelm II in Nederland. Al in de *Limburger Koerier* van 11 november 1918 kan men echter tussen de regels door lezen dat in eerste instantie niet sergeant Pierre Pinckaers maar een van zijn manschappen heeft verhindert dat de keizer de Nederlandse grens kon passeren. In 1938 wordt duidelijk dat Pinckaers in bed ligt als een van de wachten komt binnenrennen om

hem te waarschuwen dat er een Duits konvooi voor de grens staat. Het duurt tot 1965 voordat de Maastrichtse journalist Nino Tomadesso in *De Telegraaf* publiceert wie de persoon geweest is, die de keizer in eerste instantie laat stoppen. Dit blijft echter lang onopgemerkt. Wim Boersma heeft het in 1979 voor zijn artikel in *Uit Eijdsdens Verleden* nr. 6 niet kunnen opsporen. Léon Olislagers komt in zijn publicatie in *Gruetes* in 2012 wel dichterbij. Maar pas dit jaar stuiten min of meer gelijktijdig Ronald Kousbroek en de schrijver van dit artikel op de publicatie van Tomadesso.

Tomadesso baseert zich op interviews met Pinckaers en Braeken die inmiddels in het Belgische Mortroux woont. Braeken loopt in die late novembernacht op en neer langs de versperringen. Het is bij zessen en het duurt nog wel een uur voordat hij een warme kop koffie kan gaan drinken. Plotseling hoort hij lawaai vanuit België en ziet een rij auto's aankomen. Ze stoppen voor de Nederlandse barricade. Uit de eerste wagen stapt een Duitse kolonel die op hem toeloopt. Hij wil doorgelaten worden, maar Braeken weigert. Hij heeft opdracht niemand te laten passeren. Inmiddels zijn meerdere officieren uitgestapt. Zij treden de Nederlandse grenswachten ongewapend tegemoet. Het konvooi is echter zwaarbewapend. De Duitsers dringen met grote heftigheid aan de auto's door te laten. Braeken houdt zich desondanks aan zijn orders en waarschuwt sergeant Pinckaers. *Deze wordt in zijn niet officieel, maar wel officieus dutje gewekt door soldaat Braeken: "Sergeant kom eens gauw mee, er staan een stuk of tien auto's met Duitse officieren die de grens over willen!"* Pierre springt als een haas uit zijn bed. Als hij zijn neus buiten de deur steekt, begrijpt hij dat er iets bijzonders aan de hand is. *Ja warempel, daar stonden ze, wel een stuk of negen wagens. Nu waren auto's wel niets bijzonders aan de grens, maar negen stuks op eenmaal, dat leek me toch wat al te veel.* Pinckaers verklaart decennia later dat hij *"geheel niet onder de indruk"* was.

Gilles Hubertus Braeken (*15 juli 1891 Gronsveld, † 4 april 1965 in Montroux), zoon van landbouwer Franciscus Hubertus Braeken (*7 juni 1840 Cadier en Keer, † 15 maart 1906 Eckelrade) en Maria Klerkx (10 september 1849 Gronsveld, † 31 januari 1923 Eijsden) is knecht voordat hij wordt opgeroepen voor de landweer. Trouwt 16 september 1916 te Mesch met Maria Elisa Willems uit Bombaye (B).

Pierre (Pieter Wilhelmus Hubertus) Pinckaers wordt op 20 september 1893 in Gronsveld geboren. Het gezin Pinckaers-Schrijnemaekers leeft van de opbrengst van de boerderij. Tijdens de Eerste Wereldoorlog wordt Pierre ingedeeld bij het 48e landweerbataljon. Dit wordt geleid door majoor Van Deijl, garnizoenscommandant van Maastricht, en luitenant Brouwer. Pierre is in november 1918 onderofficier. Tijdens het weekeinde van 9-10 november heeft luitenant Brouwer verlof. Daardoor is Pinckaers belast met het commando van de grenswacht. Pierre Pinckaers overlijdt op 20 juni 1971 op 78-jarige leeftijd in Gronsveld.

Geen paspoorten

Pierre Pinckaers spreekt een aardig mondje Duits en dat komt hem goed van pas. Als de Duitse officier Von Falkenhayn tegen Pinckaers zegt dat het gezelschap naar Nederland wil, vraagt Pinckaers hem om zijn papieren. *"Laat Uw "Scheine" eens zien. Nou, en wat ik daar zag, géén goeie papieren. U komt er niet over, der staat geen stempel van den Hollandschen consul in Luik, Brussel of Antwerpen op. Het gaat niet! "Maar het is zéér belangrijk, wij moeten in Holland zijn, er is gróóte haast bij", zo werd me door een generaal verzekerd."* Inmiddels staan de Duitsers in een kring om Pinckaers heen. Pinckaers houdt voet bij stuk. *"Mijn instructie laat het niet toe. Ik laat u er niet over."* Pinckaers laat zich niet intimideren en blijft kalm. Het gevaar dat de Duitsers geweld kunnen gaan gebruiken, stuit op de nuchterheid van de sergeant. Tegenover de zwaargewapende bemanning van de negen auto's heeft hij slechts de beschikking over vier soldaten.

Volgens een andere bron zegt Von Falkenhayn dat ze naar Den Haag moeten voor 'n militaire conferentie, dat ze als militair geen passen nodig hebben. Volgens weer een andere versie wil het gezelschap naar Maastricht. Pinckaers vraagt vervolgens naar andere identiteitsbewijzen. *"De officier greep in zijn zak en haalde een massa papieren tevoorschijn, identiteitskaarten, militaire documenten en kaarten, maar geen passen. Dus liet ik den ketting niet neer! Zonder passen kunt u niet naar Nederland!"*

Vervolgens gooien de Duitsers het over een andere boeg: Ze willen met drie van de negen auto's verder rijden. De andere bieden ze de sergeant aan als deze hen snel doorlaat. Zij zullen dan desgevraagd verklaren dat zij niet over de weg maar door de velden zijn gekomen zonder een wachtpost te hebben gezien. Pierre Pinckaers is evenwel niet omkoopbaar en wijst dit lachend van de hand. Uiteindelijk vraagt het gezelschap om internering en blijven de auto's vooralsnog bij het douanekantoor aan het Withuis staan.

De keizer!

Het is inmiddels half zeven geworden. Sergeant Pinckaers besluit bataljonscommandant Van Deijl in Maastricht telefonisch te consulteren. Dat kan hij niet één van zijn manschappen laten doen. Zij zijn niet bekend met het gebruik van dat moderne communicatiemiddel. *"Ik had een stevigen landweerder bij, zoo een met haar op de tanden (Sjeng Geyselaars - RH). "Jij bent zolang wachtcommandant, tot ik d'n majoor opgebeld heb, totdat ik terug ben". "Komt best in orde, sergeant, en als d'r een 'm smeren wil, schiet ik 'm dood!"* De dichtstbijzijnde telefoon is in de zinkwitfabriek. Pinckaers gaat er op de fiets naartoe. De Duitsers wachten in de kou bij de auto's in het niemandsland. Na een kwartiertje is Pierre Pinckaers terug.

Dan ontdekt hij dat de Duitse keizer in de derde wagen van het konvooi zit. In de geraadpleegde kranten van later datum is overigens discussie over de vraag of Pierre Pinckaers dan wel douanier/rijksontvanger W. de Graaf de keizer heeft ontdekt. Pinckaers reageert hierop in De

Telegraaf van 10 november 1938: *"Geen kwestie van. De ontvanger wou het niet gelooven, toen ik het hem zei. "Als dat zoo is, staat er in België geen steen meer op elkander" zei hij. De soldaten kwamen me zeggen, dat de Duitschers den ketting al losmaakten en ik nam mijn geweer en ging erop af. En ik zei, dat ze daar blijven moesten tot er bericht kwam, dat ze doorgelaten konden worden."*

Kort daarna arriveren per auto majoor Van Deijl en zijn adjudant luitenant Brouwer. Zij gaan naar de ketting over de grote weg. De Duitsers komen dichterbij, gaan gedisciplineerd in een rij staan met de keizer in het midden. Ze tonen papieren, noemen namen en er worden veel buigingen gemaakt, terwijl Pinckaers en de wacht in de houding staan. Van Deijl lijkt niet erg verbaasd over het gezelschap dat hij aantreft. Voor zijn deur in Maastricht staat immers al urenlang een auto van het Nederlandse gezantschap te Brussel gereed. Met die auto is op zaterdagavond 9 november de Nederlandse diplomaat Verbrugge van 's Gravendeel uit Brussel gekomen en heeft in een vertrouwelijk onderhoud de garnizoenscommandant geïnformeerd over de aanstaande komst van de keizer. Van Deijl besluit het gezelschap voorwaardelijk toe te laten. Zijn adjudant informeert vervolgens ook de legertop in Den Haag.

Wandelen

De keizer lijkt opgelucht. Hij praat levendig met de mensen in zijn omgeving en vraagt enkele boeren of ze weten hoeveel graden het de vorige nacht gevoren heeft. Hij lijkt zich bewust aan een dreigend gevaar ontsnapt te zijn en zich nu in veiligheid te bevinden.

Volgens een ooggetuige is Wilhelm II gekleed in generaalsuniform en gewapend. In tegenstelling tot andere berichten lijkt hij volgens deze ooggetuige neerslachtig, nerveus en treurig en kijkt hij zwijgend met zijn bekende starre blik voor zich uit. Er heerst een ijzingwekkende stilte bij het gezelschap. Later die ochtend is hij op het perron evenwel herhaaldelijk in gesprek. Hij kleedt zich vervolgens om en draagt burgerkledij.

Vervolgens begeleidt sergeant Pinckaers Wilhelm te voet naar het stationemplacement van Eijsden. De wandeltocht van drie kilometer loopt van de grenspost Withuis via een dwarsweg naar het station. Pinckaers gaat met een wacht aan het hoofd van de stoet, gevolgd door de keizer, omringd door zijn gevolg. In het stille, verlaten dorp wordt hij nauwelijks opgemerkt. Vervolgens wandelt hij gemoedelijk converserend ongeveer een uur lang heen en weer op het perron, tot 8u15. Hij heeft daarbij zijn linkerarm tegen het lichaam en in de rechterhand een wandelstok. Hij praat voortdurend. Hij onderhoudt zich met sergeant Pinckaers en haalt jeugdherinneringen op aan het mooie Nederland. Ook spreekt hij lang met stationschef W. de Clercq. Deze zorgt ervoor dat de keizerlijke trein vanuit Visé opstoot naar station Eijsden. Het militair gevolg blijft tijdens die gesprekken op afstand. Hij wordt vervolgens herkend door de waardin van de herberg tegenover het station. Na aankomst van de keizerlijke trein trekt Wilhelm zich direct met zijn gevolg terug in zijn mobiele verblijf.

Na de eerste beveiligingsmaatregelen van sergeant Pinckaers sluit stationschef De Clercq alle toegangen tot het emplacement af. De brigade Koninklijke Marechaussee te Eijsden heeft de bewaking op zich genomen. Spoedig daarna arriveert uit Maastricht luitenant-kolonel Schreuder, de commandant van de tweede divisie Koninklijke Marechaussee. Hij wordt vergezeld door districtscommandant kapitein Bauduin. Schreuder neemt de leiding over de politietaken op zich. Een aantal officieren van het garnizoen van Maastricht en een afdeling militaire wielrijders worden met spoed naar Eijsden ontboden ter completering van de bewaking.

Terwijl het gezelschap zich al op het stationemplacement bevindt, worden de auto's van het konvoi ook daarheen gereden. De auto's worden door de Nederlandse douane gevisiteerd. De wapens, onder meer geweren, revolvers en munitie, worden in beslag genomen en in een bagagewagen opgeslagen.

De auto's van het keizerlijk gezelschap op het stationemplacement in Eijsden. EV 3133.

Dé foto

Vic Sniekers uit Eijsden, later hoofdinspecteur der belastingen, beschikt op die gedenkwaardige tiende november over een camera. Hij is zich nauwelijks bewust van de belangrijkheid van het moment als hij als 17-jarige de foto van zijn leven maakt: de uit Spa gevluchte Duitse keizer Wilhelm II te midden van zijn gevolg ijsberend op station Eijsden. Het is de foto waar de hele wereldpers op zit te wachten.

Ex-keizer Wilhelm II wandelt in de vroege ochtend van 10 november ongeveer een uur lang het perron van station Eijsden op en neer in afwachting van de komst van de keizerlijke trein, die om 8u15 arriveert. Foto: Victor Sniekers. RHCL, Fotocollectie GAM, F_Album 52_00030. Van links naar rechts. Kapitein Zeyss (chauffeur van de keizer), Dokter Vom Niederer (lijfarts), Von Hirschfeld, Keizer Wilhelm II, Von Frankenberg, Von Plessen, Von Ilsemann. De heer Sniekers berichtte in UEV nr. 6, dat de foto bijna mislukt was, omdat Von Hirschfeld zich omdraaide en dan de keizer verborgen zou hebben.

Bij het station ziet Vic een aantal grote auto's staan. In het station zijn ongebruikelijk veel militairen en marechaussees. Vic kent aardig wat mensen van het stationspersoneel en met behulp van enkelen van hen bereikt hij langs allerlei sluiptwegen de visitatiezaal. Als hij om een hoekje kijkt, ziet hij op het tweede perron de keizer. Jammer, denkt hij, op het eerste perron zou hij gemakkelijker te fotograferen zijn. De keizer loopt te ijsberen. Vic Sniekers herkent hem meteen, een niet zo grote man met een kortere rechterarm. Wilhelm heeft zijn snor afgeschoren, waarschijnlijk om niet herkend te worden. Sniekers denkt: nu of nooit! Het is een gok en de kans op een goede foto zo vroeg in de herfstochtend met slecht licht, is bijzonder gering. Niemand merkt dat hij de foto maakt, de keizer niet en zijn gevolg ook niet. Men blijft in de kou in beweging totdat uit de richting Visé de salontrein van de keizer komt aanstomen over het baanvak dat in geen vier jaar meer was gebruikt. De foto is dus genomen tussen 8u en 8u15.

Het keizerlijk gevolg

De samenstelling van het gevolg van de keizer is onduidelijk. Er wordt in de kranten driftig over gespeculeerd. Zo wordt ten onrechte gesteld dat de keizerin, de kroonprins en maarschalk Von Hindenburg eveneens in Eijsden over de Nederlandse grens zijn gevlucht. De keizer wordt waarschijnlijk begeleid door zijn jongste zoon prins Joachim, twee admirals, waaronder hofmaarschalk Von Platen-Hallermund, diverse militaire gezagsdragers en hoge marineofficieren. Voorts reizen ook leden van zijn staf, zoals lijfarts professor dr. Von Niedener, gezantschapsraad Von Grünau en een twintigtal chauffeurs/automonteurs mee. Overigens wordt ook beweerd dat de koning van Beieren de keizer vergezelt.

De keizerlijke trein

Door de aanwezigheid te Eijsden van zowel inspecteur De Bruin van Staatsspoorwegen als sectie-ingenieur Van Liebergen is men technisch optimaal voorbereid voor de tocht naar een eventuele opvanglocatie. Stationschef De Clercq heeft inmiddels van de keizer vernomen, dat de keizerlijke trein vanuit Visé op wil stomen

naar station Eijsden. De trein wordt in twee delen opgehaald, want het spoor Eijsden-Maastricht is niet ingericht op zwaar vervoer. Het eerste deel arriveert om 8u15 en het tweede één uur later. De keizerlijke wagons zijn onbeschadigd. De twee halve treinen worden weer aaneengekoppeld.

Nederlandse begeleiders bij de keizerlijke trein die de ex-keizer op 11 november 1918 naar Maarn: W.J. Doude van Troostwijk, J.B. Kan, E.O.J.M. baron van Hövell tot Westerfliet (in het midden), rechts overste Schreuder de commandant van de marechaussee, belast met de bewaking van de trein. Bron: Het Leven, 1918, 2308.

Voormalig reserve-majoor der infanterie J.M. Kroll, als burger betaalmeester bij de Spoorwegen, heeft als standplaats Maastricht waaronder Eijsden ressorteert. *"Het viel me op dat die trein er zoo makkelijk doorkwam, want de spoorweg was versperd, ook al door den electrischen draad en dat heeft men dus op moeten ruimen... De keizer maakte den indruk van een man, die een groote emotie doorgemaakt had en nu op een punt van berusting gekomen was, dat zijn omgeving hem niet stoorde – ook niet het gejoel van de menschen om hem heen".*

Vanuit Maastricht vertrekt inspecteur De Bruin om 10 uur met twee Nederlandse, kleine goederentreinlocomotieven en één bagagewagen met voor elke loc een begeleidend ingenieur van de Staatsspoorwegen naar Eijsden. De locomotieven worden voor de keizerlijke wagons geplaatst en de Duitse locs keren terug naar Visé. Aan de Nederlandse locomotieven worden, volgens verschillende,

gecombineerde krantenberichten, een tiental hofrijtuigen, waaronder keuken- en slaapwagens, vijf wagons voor het personeel, zes goederenwagons met onderdelen voor de keizerlijke auto's en een brandstofwagen gekoppeld. Aan boord is ook nog een auto-ambulance. De keizerlijke trein wordt op het eerste zijspoor gerangeerd.

Na aankomst van het eerste deel van de trein trekt de keizer zich met zijn gevolg terug in de hofrijtuigen en ontbijt daar. De gordijnen worden omlaag geschoven en voor de buitenwereld is niets meer te zien. De keizer vertoont zich tijdens zijn verblijf te Eijsden niet meer. Alleen een aantal jonge officieren wandelt af en toe in de open lucht. Nadat de keizer is meegedeeld dat hij naar Maarn gaat en zijn staf grotendeels naar Arnhem, wordt de keizerlijke trein opnieuw gesplitst. Het eerste deel met de keizer aan boord zal de volgende ochtend om 9u25 vertrekken richting Maarn. In de keizerlijke trein bevindt zich een Duitse spoorwegingenieur, maar ook trein- en keukenpersoneel. De wagons zijn niet herkenbaar als hofrijtuigen. Ze zijn niet geverfd in de gebruikelijke kleur blauw met gouden wapens, maar groen gelakt. Een paar wagons hebben gouden biezen.

De trein is voor die tijd van alle gemakken voorzien. Er is radio aan boord. Alle wagons hebben al elektrisch licht en een eigen met steenkool gestookte centrale verwarming. Ze zijn telefonisch met elkaar verbonden. Bovendien kan men via het harmonicasysteem van de ene wagon naar de andere lopen.

Inmiddels is vanuit Maastricht een goederentrein met platte wagons gearriveerd voor het transport van de keizerlijke auto's. Deze zijn allemaal getooid met de keizerlijke kroon en het devies *Gott mit uns*.

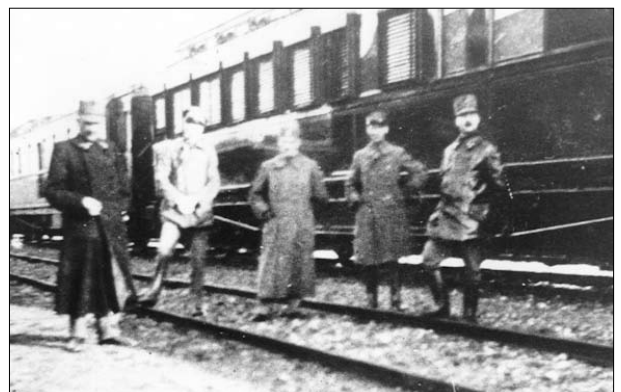
Wachten

In Eijsden wacht men op nadere instructies vanuit Den Haag. Bij aankomst van de keizer en zijn gevolg hebben de bevelvoerende militairen te Eijsden onmiddellijk instructies gevraagd bij het landelijk gezag. Het telegraaf-

en telefoonverkeer te Eijsden wordt door de Nederlandse militairen platgelegd. Burgers, maar ook de toegestroomde journalisten, wordt verboden om er gebruik van te maken. Dit kan zowel het gevolg zijn van een capaciteitsprobleem als van veiligheidsmaatregelen. Al snel worden alle overwegen tussen Eijsden en Roermond door militairen bewaakt.

Uit de *Limburger Koerier*: "Van kwartier tot kwartier werd uit Den Haag de order tot vertrek verwacht. Hieraan schenen echter moeilijkheden van bijzonderen aard verbonden te zijn. In het internationale gezelschap op het stationseplacement werden allerlei vermoedens geuit; men vreesde, dat er van geallieerde zijde bezwaar zou worden gemaakt tegen de interneering van Wilhelm. Enkelen meenden, dat de vluchteling volgens het volkenrecht zou moeten beschouwd worden niet als een door militaire noodzaak over de grens gedrongen uitwijking maar als een vrijwillig deserteur." Tijdens die periode van onzekerheid stijgt de spanning, zowel bij de aanwezige Nederlanders als bij de Duitsers.

Geregeld zijn er in de trein besprekingen tussen Wilhelm en de Nederlandse autoriteiten. De keizer wil doorreizen, maar de Nederlandse gezagsdragers wachten op het besluit van de buitengewone ministerraad, die in verband met zijn aankomst zal worden georganiseerd. Uur na uur verlopen vervolgens zonder uitsluitel. Het gevolg vreest dat de geallieerden bezwaar hebben gemaakt tegen de opvang van Wilhelm II.

Het gezelschap officieren uit Maastricht dat als wacht optrad. (Familie-archief Boersma.) EV 3135.

De hele dag is dr. Von Moraht, de Duitse consul te Maastricht, op het perron. Hij wordt vergezeld door een burgerambtenaar en een officier, de heren Von Grote en Von Osten-Sacken. Hij spreekt de keizer die dag meerdere keren. Hij zorgt er ook voor dat het gezelschap vorstelijk verzorgd wordt door de bekende restaurateur Oscar Keizer uit Maastricht. Bovendien voorziet stationschef De Clercq de hoftrain van steenkolen voor de centrale verwarming. Op zondag 10 november nodigt de keizer de Nederlandse hoofdofficieren, waaronder de territoriaal commandant van Limburg, en hun adjudanten uit om met hem te lunchen.

Nederlands beleid

De aankomst van de keizer is aanleiding voor een buitengewone ministerraad op zondagavond 10 november. Deze wordt voorgezeten door koningin Wilhelmina. Vanwege mogelijke internationale implicaties zullen er maatregelen genomen moeten worden. Er worden ook kringen buiten het kabinet bij betrokken. De keizer wil doorrijden naar Den Haag maar de keizerlijke trein blijft in Eijsden in afwachting van een besluit over zijn eventueel verblijf.

Zondagmiddag al reizen mr. W.J. Doude van Troostwijk en mr. J.B. Kan als vertegenwoordigers van de Nederlandse regering naar Zuid-Limburg. Doude van Troostwijk is kabinetschef op het ministerie van buitenlandse zaken. Kan is secretaris-generaal in algemene dienst van het kabinet. Zij worden vergezeld door luitenant Bosch, adjudant van de Limburgsche Jagers. Zij moeten samen met de commissaris van de Koningin in Limburg, baron van Hövell tot Westerflier, een voorlopige regeling treffen met de keizer over zijn tijdelijke opvang. Dit gezelschap komt om 23u30 in Maastricht aan. Met diezelfde trein arriveren ook de Duitse gezant, baron Von Rosen, die in gezelschap is van minister Van Karnebeek van buitenlandse zaken. De minister is blijkbaar al voor de ministerraad van zondagavond 10 november op de trein gestapt richting Maastricht. Van daaruit gaat het hele gezelschap, samen met militaire gezagsdragers, in vier auto's naar Eijsden.

Ook de militaire commandant van Limburg vervoegt zich bij de keizer. Er volgt een nachtelijk overleg. Dit duurt tot half twee. De Nederlandse autoriteiten overleggen op 11 november nog herhaaldelijk met de keizer. Hierbij zijn ook de Maastrichtse garnizoenscommandant Van Deijl en de luitenant-kolonel Schreuder van de koninklijke marechaussee betrokken. Overigens zijn niet alleen vertegenwoordigers van de Nederlandse staat naar Zuid-Limburg afgereisd. Ook inspecteur De Bruin van Staatsspoorwegen heeft zich naar Eijsden begeven en wacht op instructies vanuit Den Haag. De keizerlijke trein zal door hem en door de Rijksinspecteur van Staatsspoorwegen, jonkheer Quarles van Ufford, tot Nijmegen worden begeleid. Ook zijn er twee ingenieurs van de Staatsspoorwegen om de vooralsnog twee locomotieven te begeleiden.

Omstreeks 13 uur komt een telegram uit Den Haag met als boodschap: *“Trein kan niet door moet te Eysden overnachten.”* De keizer heeft nog steeds geen uitsluitsel van de regering over zijn asielaanvraag. De man die gewend is dat zijn wensen worden opgevolgd, moet nu wachten op het besluit van de ministerraad van een vreemde mogendheid, als een gevangene in een klein Limburgs dorp.

De Nederlandse regering besluit uiteindelijk geen bezwaar te maken tegen het verblijf van Wilhelm als privépersoon in Nederland. Ofschoon de ex-keizer formeel niet geïnterneerd wordt, mag hij desondanks alleen zijn persoonlijke bezittingen uit de keizerlijke trein meenemen. Alle niet-persoonlijke eigendommen worden in beslag genomen, zoals bij internering gebruikelijk is. De officieren in zijn gevolg worden overigens wel geïnterneerd. Dat gebeurt door garnizoenscommandant Van Deijl.

De volgende ochtend vertrekt de commissaris van de Koningin per auto naar Eijsden, waar hij plaatsneemt in de keizerlijke trein. Hij begeleidt Wilhelm tot Nijmegen. Omstreeks 9u25 vertrekt de trein uit Eijsden. In de trein bevinden zich verder de eerdergenoemde vertegenwoordigers van de regering en minister Van Karnebeek. Ook zijn er militaire gezagsdragers aanwezig.

*Instappen Nederlandse volksvertegenwoordigers in het rijtuig volgend op dat van de keizer.
Bron: Het Leven, 1918, 2308.*

De chef van de interneringsdienst is aanwezig bij de aankomst van de keizer op station Maarn. Vandaar zal de ex-keizer per auto naar kasteel Amerongen gaan waar hij tot nader order blijft onder de naam graaf Wilhelm von Hohenzollern. De voorwaarden waaronder hij in Nederland wordt toegelaten vertonen tot op zekere hoogte overeenkomst met de interneringsbepalingen. Volgens het departement van buitenlandse zaken kan er echter geen sprake zijn van internering, omdat de ex-keizer door zijn troonsafstand geen banden meer heeft met het Duitse leger.

De situatie aan de grens

Hoe is de situatie aan de grens in deze roerige dagen? Nadat bekend is dat de wapenstilstand is gesloten, wordt de vrede gevierd. Nu Wilhelm gevlucht is en Duitsland in de ban van de novemberrevolutie, verlaten de Duitse grenswachten hun post. Daardoor wordt de grensbewaking een eenzijdige Nederlandse aangelegenheid. De Nederlanders laten niemand zonder papieren passeren. Echter, ook de Nederlandse grensbewaking wordt kortstondig opgeheven. De Maastrichtse correspondent van de *Nieuwe Venloosche Courant* weet al op 12 november dat de toegang vanuit België naar Nederland weer op slot gaat voor iedereen die geen Nederlandse bescheiden kan overleggen. De Nederlandse grenswachten eisen vervolgens militaire passen. Met name de grensbewaking in Zuid-Limburg wordt versterkt. Extra militairen worden naar de regio gezonden. In de nacht van 12 op 13 november maakt het militair gezag

inderdaad een einde aan het vrije grensverkeer. Het zojuist aangekomen dertiende regiment uit Bergen op Zoom assisteert bij het stilleggen van het grensverkeer.

De Nederlands-Belgische grens was tijdens de oorlog op slot door de zogenaamde dodendraad, de prikkeldraadversperring van Zeeuws-Vlaanderen tot Vaals die onder hoogspanning staat. Deze wordt medio november ontmanteld. Bij Maastricht is dan de dodelijke spanning er al vanaf gehaald. De Duitse grensbewaking aan onze zuid- en westgrens is op 11 november nog even streng als voorheen. De Duitse soldaten draaien vooralsnog steeds hun diensten, maar niet lang meer.

In Eijsden is de grensbewaking korte tijd minder stringent geweest. In de loop van zondag 10 november wordt de gewone gang van zaken weer opgepakt. Op 11 november legt de Duitse grensbewaking bij Eijsden echter de wapens neer en verlaat de grenspost. Belgische burgers maken daar gebruik van. Zodra de grens open is, wordt Maastricht overstroomd, niet alleen door Belgische burgers, maar ook door krijgsgevangenen, gevluchte militairen en Duitse ex-vorsten. Duizenden Belgen, vooral vrouwen en jongeren, bestormen de winkels te Maastricht. Ze houden ook vreugdemanifestaties.

Publieke belangstelling

Het bericht dat de Duitse keizer in Eijsden asiel heeft gevraagd, is ondanks het telefoon- en telegraafverbod, snel bekend. De mare, dat de keizer in Eijsden is, heeft zich als een lopend vuurtje door het dorp verspreid. Iedereen is op de been. Hoe heeft de bevolking van Eijsden de aanwezigheid van Wilhelm II ervaren?

Op het moment van zijn aankomst zijn de wegen in Eijsden nog verlaten. De bevolking is grotendeels in de kerk. Toch weet binnen de kortst mogelijke tijd iedereen in Eijsden dat de Kaiser is aangekomen. Duizenden mensen met *honderden karretjes, rijtuigen en automobielen* zijn op de been, ook uit de aanpalende Nederlandse dorpen. Ze verdringen zich rond het kleine stationsemplacement. De Duitse officieren en Pinckaers met zijn manschappen

proberen een cordon rond de keizer te leggen als bescherming tussen hem en de opdringende menigte. Op het perron is de situatie minder hectisch. Daar staan de stationschef en enkele beampten. Al snel verschijnen meer gendarmes en bereden politie. In samenwerking met de plaatselijke marechaussee wordt het station afgezet.

De opwinding is het grootst onder de Belgische vluchtelingen, waarvan het merendeel in 1914 uit Visé, Berneau en Moelingen gevlucht is voor de Duitsers. Herhaaldelijk uiten zij hun haat- en wraakgevoelens. Ze roepen: *“A bas Guillaume l’assassin.”* (Weg met Wilhelm de moordenaar-red.). In cafés hoor je de Brabançonne. De keizer wordt uitgejouwd en uitgefloten. Vic Sniekers verhaalt vijftig jaar na dato over de animositeit op het stationsplein. *“Hoe het mogelijk was, begreep niemand, maar in een mum van tijd had men grote spandoeken gereed met opschriften als “Mort á l’empereur”.”*

De situatie dreigt te escaleren. Kapitein Bauduin van de Koninklijke Marechaussee neemt politiematregelen. Er wordt opgeroepen tot kalmte en bedreigd met onmiddellijke maatregelen. Als 's avonds de duisternis valt, en dat is al vroeg op 10 november, nemen de emoties vooral bij de aanwezige Belgen verder toe. Treinbeambten worden door hen nageroepen met leuzen als: *“Nach Paris”*. De burgemeester besluit de cafés en herbergen om 20 uur te sluiten. De trein wordt de hele nacht bewaakt. Een afdeling mitrailleurssoldaten met machinegeweren komt uit Maastricht en stelt zich bij het station op. De nacht verloopt echter zonder incidenten. Ook de volgende dag staan buitengewoon veel mensen langs het spoor, dat tot Roermond bewaakt wordt door militairen. Bij de doortocht van de keizerlijke trein weerklinkt veel gefluit. Veel ziet men echter niet. De trein gaat vliegensvlug voorbij, waarna het volk huiswaarts keert.

Bronnen

Arnhemsche Courant, Algemeen Handelsblad, Apeldoornsche Courant, Bredasche Courant, Bataviaasch Nieuwsblad, Delftsche Courant, De Graafschap Bode, De Grondwet, De Maasbode, De Nieuwe Koerier Maas- en Roerbode, De Preanger Bode, De Telegraaf, De Tijd, De Tribune, De Volksstem, De Volksvriend, De Zuid-Willemsvaart, Eindhovens Dagblad, Gooi- en Eemlander, Haagsche Courant, Het Centrum, Het Oosten, Het Vaderland, Het Volk, Leeuwarder Courant, Limburgsch Dagblad, Limburger Koerier, Middelburgsche Courant, Nieuwe Apeldoornse Courant, Nieuwe Rotterdamse Courant, Nieuwe Tilburgsche Courant, Nieuwe Venloosche Courant, Nieuws van den Dag voor Nederlandsch-Indië, Nieuwsblad van Friesland: Hepkema's Courant, Nieuwsblad van het Noorden, Paris Soir, Provinciale Drentsche en Asser Courant, Provinciale Geldersche en Nijmeegsche Courant, Provinciale Noordbrabantsche en 's-Hertogenbossche Courant, Provinciale Overijsselsche en Zwolsche Courant, Rotterdamse Nieuwsblad, Sumatra Post, Surinamer, Tilburgsche Courant, Twentsche Dagblad Tubantia en Enschedesche Courant,

<http://www.allelimburgers.nl>

https://nl.wikipedia.org/wiki/De_Draad

https://nl.wikipedia.org/wiki/Zu_Waldeck_und_Pyrmont

<http://www.absolutefacts.nl/kastelen/data/middachten.htm>;

https://nl.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_II_van_Duitsland

https://nl.wikipedia.org/wiki/Huis_Doorn

[https://nl.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_van_Pruisen_\(1882-1951\)](https://nl.wikipedia.org/wiki/Wilhelm_van_Pruisen_(1882-1951))

Boersma, M.Th.L.W., *Keizer Wilhelm II in Eijsden*, in *Uit Eijdsens Verleden*, 1979, nr 6, 22-27

Heijden, Rob P.W.J.M. van der, *Tijden veranderen: Limburg tussen Nederland en België. De reactie in Nederlands-Limburg op het Belgische annexionisme van 1918-1919*, in *De Maasgouw*, 1992, kol. 101-167

Ilsemann, Sigurd von, *Der Kaiser in Nederland. Aantekeningen van de laatste vleugeladjutant van Keizer Wilhelm II uit Amerongen en Doorn, 1918-1928. Deel I*. Baarn 1968, m.n. 42-48

Kousbroek, Ronald, *Help de Keizer komt! Kasteel Amerongen als vluchtplaats voor de gevluchte, Duitse Keizer Wilhelm II*. 2018

Olislagers, Léon, *De heldendaad van een jonge dorpsgenoot*, 2 dln. in *Gruelles*, 2012, nr 3, 129-138, en nr. 4, 176-186

Schulten, Paul, *De keizer-kwestie. Hoe neutraal was Nederland tijdens de Eerste Wereldoorlog? Nieuw document: koningin Wilhelmina bood keizer Wilhelm II asiel*, in *Elsevier*, 7 oktober 2006, 86-89.

Steen, Paul van der, *Schampschot. Een klein Nederlands dorp aan de rand van de Grote Oorlog*, Amsterdam 2014